

Lagarna som står över alla andra

Berättelse

I varje land finns regler för hur landet ska styras. I Sverige står de viktigaste reglerna i fyra särskilda lagar som kallas grundlagar. Grundlagarna är viktigare än alla andra lagar, och ingen annan lag får säga emot dem. Deras uppgift är att skydda demokratin och de rättigheter som alla människor har.

Den mest centrala grundlagen heter regeringsformen. Den börjar med en känd mening: all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Det betyder att det är invånarna, inte en kung eller en enda ledare, som bestämmer. Folket väljer politiker i fria val, och alla vuxna medborgare har lika rösträtt.

Regeringsformen beskriver också vad riksdagen och regeringen får bestämma, och vilka fri- och rättigheter varje person har.

Två av grundlagarna handlar om rätten att uttrycka sina åsikter fritt. Tryckfrihetsförordningen gäller det som skrivs i tidningar och böcker. Yttrandefrihetsgrundlagen gäller radio, tv och internet.

Tillsammans ger de människor rätt att säga och skriva vad de tycker, även om de kritiserar makten. Redan år 1766 fick Sverige världens första lag om tryckfrihet. Då blev det tillåtet att trycka tidningar utan att staten först kontrollerade innehållet.

Den fjärde grundlagen, successionsordningen, bestämmer vem som ska bli kung eller drottning. I dag har kungen och drottningen inga politiska uppgifter. De styr alltså inte landet, utan representerar Sverige vid högtider och besök.

Eftersom grundlagarna är så viktiga är de svårare att ändra än vanliga lagar. Riksdagen måste fatta exakt samma beslut två gånger, och mellan besluten måste det hållas ett riksdagsval. På så sätt hinner folket säga sin mening innan en grundlag ändras. Den här regeln gör att ingen snabbt kan ta bort demokratin eller människors rättigheter.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
styra	bestämma och leda i ett land
offentlig makt	makten att fatta beslut för hela samhället
utgå från	komma från; ha sin grund i
medborgare	en person som tillhör ett land och har rättigheter där
rösträtt	rätten att rösta i ett val
riksdag	de folkvalda politiker som bestämmer om Sveriges lagar
regering	de politiker som leder och styr landet
fri- och rättigheter	friheter och rättigheter som lagen skyddar
uttrycka	säga eller visa vad man tänker och tycker

ORD	FÖRKLARING
kritisera	säga vad som är fel eller dåligt med något
representera	företräda och visa upp landet för andra

Läsförståelsefrågor

1. Vad innebär meningen “all offentlig makt utgår från folket”?
 1. Att kungen har den högsta makten i landet.
 2. Att folket har det sista ordet om hur landet styrs.
 3. Att politikerna bestämmer utan att fråga folket.
2. Vad är skillnaden mellan tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen?
 1. Den första skyddar det tryckta ordet, den andra det som sänds och publiceras digitalt.
 2. Den ena gäller vuxna, den andra gäller barn.
 3. Den ena gäller i Sverige, den andra i hela världen.
3. Varför är grundlagarna svårare att ändra än vanliga lagar?
 1. För att de är skrivna på ett gammalt språk.
 2. För att väljarna ska få chansen att påverka beslutet innan en ändring träder i kraft.
 3. För att domstolarna måste godkänna varje ändring.
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sverige var det första landet i världen med en lag om tryckfrihet.
 2. Kungen är med och bestämmer om landets lagar.
 3. Yttrandefrihetsgrundlagen kom till samma år som tryckfrihetsförordningen.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Alla vuxna medborgare har samma rätt att rösta.
 2. En vanlig lag får säga emot en grundlag.
 3. De flesta andra länder har kopierat de svenska grundlagarna.
6. Varför kan man säga att grundlagarna skyddar demokratin? Svara med stöd i texten.
7. Texten säger att man får uttrycka sina åsikter “även om de kritiserar makten”. Varför är det viktigt i en demokrati?
8. Kungen och drottningen “representerar Sverige”. Vad tror du att det betyder i praktiken? Ge ett exempel.

Diskussionsfrågor

- Grundlagarna säger att makten ska komma från folket. Vad tror du händer i ett land där makten inte gör det?
- Att få säga och skriva vad man tycker kallas yttrandefrihet. Finns det situationer där den friheten ändå borde ha gränser? Vad tycker du?
- Sverige fick världens första tryckfrihetslag redan 1766. Varför kan det vara viktigt att tidningar får skriva fritt?

- **Skriv (5–7 meningar):** Beskriv en rättighet som du tycker är viktig. Förklara vad den betyder och varför den är värd att skydda.